

Петар Кочић

Јазавац пред судом

И своје најпопуларније дјело Кочић је написао у вријеме својих студентских дана у Бечу. Написао га је 1903. године, а објавио га у својој II књизи "С планине и испод планине" (Загреб, 1904). О томе како је настао "Јазавац" постоје занимљива свједочанства.

На основу сјећања Кочићевог друга Симе Ераковића, М. Селимовић је изнио низ појединости у вези с тим. По Ераковићевом сјећању, једно вријеме Кочића се нигдје није могло пронаћи, а када га је--ипак открио у неком сиротињском стану на периферији, Кочићево расположење је силно одударало од запуштености његова изгледа и нереда који га је окруживао. "Био је ведар. Ухватио је Ераковића за руку и гледао га смешећи се. "За ноћ сам написао, за једну ноћ!" А после дужег уздаха рекао је: "То је прича о Давиду Штрпцу што тужи проклетог јазавца у оном нашем несретном крају." (М. Селимовић: Како је створен Кочићев "Јазавац пред судом", *Време*, XXI/1941. бр. 6858, стр. 13)

У првој верзији "Јазавац" је био написан у облику приповијетке. Кочић га је читао 28. новембра 1903. године у српском академском друштву "Зора" у Бечу, уз бурну политичку дискусију у вези са Кочићевим инвективама не само против туђинске владе него и против компромисних склоности домаћих вођа аутономне борбе. (Видјети о том: В. Ћоровић: *Јазавац пред судом* у "Зори", *Портрети дела*, Београд 1920, стр. 131-138)

Као што је познато, и Давид Штрбац је у стварном животу постојао. О њему М. Карановић пише: "Прошао сам изнад Давидове крчевине, која се зове: Ни Давидова, ни царска, ни спахијска, и у којој је Давид ухватио јазавца и одвео у суд. На једном гробљу на вису, под ретком трешања, показаше ми гроб Давида Штрпца са преваљеном крстачом. Ниже гробља у пристранку је његова кућа, покривена кровином..." (Споменица Петра Кочића, 1928, стр. 19)

Давид, који је живио од 1836. до 1906. био је, наводно, "исти онакав како га Кочић описује", а "ни догађај с јазавцем није измишљен јер је Давид уистину доносио јазавца у суд, да га тужи за поједене кукурузе, па га је, правећи се луцкаст и наиван, пустио у судници". (Видјети: Т. Крушевац: *Петар Кочић*, Сарајево, 1951, стр. 86)

Давид Штрбац се појављује већ у првој Кочићевој приповијети, у "Туби", а затим и у "Мејдану Симеуна Бака", "Тавновању" и у "Суданији".

Ко искрено и страсно љуби
Истину, Слободу и Отаџбину,
слободан је и неустрашив као
бог, а презрен и гладан као пас.

П. Кочић

Чиста, свијетла судница. По зидовима висе слике великих личности. На десној страни од врата, крај прозора, сто, на лијевој такође сто. На столовима протоколи и некакве дебеле књижуринае.

ДАВИД *(мален, низак, сув као грана, лаган као перце. Лијева му је нога мало краћа од десне, те се гега кад иде. Очи му се свијетле и прелијевају као у мачке из мрака. Сав сијед, преко педесет година. Мијења глас. Умије заплакати као мало дијете, залајати као паише, а закукуријекати као пијетао. Често пута удари згодно рукама о бедра као пијетао крилима и закукуријече те превари пијетлове, па се прије времена раскукуријечу по селу. Зато га руже помлађе жене. Претвара се и да је стидљив. Не вјерујте му. Улазећи у судницу, крсти се и држи јазавца свезана у врећи. У јазавца вири само њушка из вреће):* Дobar дан, главати господини!

СУДАЦ *(на десној страни крај прозора, загњурио главу у књигу, па нешто мрмља).*

ПИСАРЧИЋ *(на лијевој страни, погнуо се по столу, па брзо и оштро пише).*

ДАВИД: Дobar дан, главати, царски господини!... Е, чекај, блентави Давиде! Што си посрљо ко прасе у сурутку? Зар не видиш да господини имају посла? Ослони се на зид, па мало причекај. *(Јазавцу)*? А ти, лопове један, дошо си ће треба! Истина бог, вође нема куруза, али има нешто друго, јазо. Има палиграпа, дупли, кабасти палиграпа, јазо! Јадна ли ти и прежалосна мајка твоја! Зар изјести читаву њиву кукуруза, па не засладити с палиграпом, е то би било богу плакати!

СУДАЦ: Ко је то? !

ДАВИД: Дobar дан, главати и велевлажни царски господини! Слуга сам препокорна!... Ама, каква је ово кућа ће се ни бог не прима?

СУДАЦ: Шути, марво једна!

ДАВИД: Шути, марво једна! То је лако рећи. Ето и ја велим. Ама, то није у најмању руку у реду да рече један, рећемо каз'ти, царски службеник.

СУДАЦ: Ти ћеш мене зар учити?

ДАВИД: Не до бог! То не би могло ни у сну сањати. Здраво свано, господине?

СУДАЦ: Ти да се са мном рукујеш и здравиш? !

ДАВИД: Здраво смо, вала богу! Како си ти, како је госпоја? Је л она здраво?

СУДАЦ: Да теби не фали што? Јеси ли ти потпуно здрав?

ДАВИД: И ми смо, вала богу, сви здраво и мирно, а теби вала који се ти распитујеш за ме, и за ме и за моју вамилију. *(Окреће се Писарчићу)*? Јеси ли ти здраво свано, дијете?

СУДАЦ: Ама, шта је теби, будало? Оклен си? Како се зовеш?

ДАВИД: Ја се зовем, славни суде, Давид Штрбац, село Мелина, котар Бања Лука, окружље Бања Лука, а земља, мислим главати господине, да ће бити Босна. Кућна ми је лумера 17. Тако ме славни суд пише и тако ми позовке шаље.

СУДАЦ: Добро, добро, Давиде. Видим да знаш ред. А шта ти је то у тој... Но, како се то зове?

ДАВИД: Врећа! Врећа се ово зове, а ово у врећи, ово се јазавец зове.

СУДАЦ: Јазавец! Шта ћеш с јазавцем овдје?

ДАВИД: Тужим га славном суду јер ми је изио читаву њиву куруза. Тужим га и тужићу га што се даље и теже море!

СУДАЦ: О-хо, људи, људи! Што још човјек неће доживјети у овој будаластој Босни! Јазавца тужити! Е, ово је права будала, будала над будалама. Ама, откуд ти је дошло у главу да јазавца тужиш?

ДАВИД: Откуд ми је, велиш, дошло у главу да јазавца тужим? Није ниоткуд, већ знам данашњи ред и закон. Зар ти, болан, мислиш, да ја не знам да овај ваш цар има за свашто закон? Зна то Давид, зна. Немој мислити да не зна! У свашто се он помало разбира и увијек зна шта је по закону а шта јопе није.

СУДАЦ: Добро је то и лијепо све, Давиде, али јазавца тужити! То... то...

ДАВИД: Ти мислиш, главати господине, ће сам ја рођен за турског суда да не знам данашњег реда. Знам ја данашњи ред, знам. Истинабог, много сам се и промучио док сам то све у глави уредио и, рећемо каз'ти, средио... Шједнемо вако, ја и она моја бабетина, увече крај огњишта, па почнемо, штоно ви велите, штудијерати: ово је, жено, по закону, ово јопе није; ово би могло бити по 'вом палиграпу, ово јопе не би. И тако до неко доба ноћи штудијерамо.

СУДАЦ: Баш тако штудијерате?

ДАВИД: Да, дуго и много штудијерамо.

СУДАЦ: Па зна ли ти баба што?

ДАВИД: Моја је, велевлажни господине, па се бојим да ћеш помислити да је валим, а не валим је већ ти по правди кажем: да се почем турски земан поврати, она би могла са својом памети насред Бање Луке кадија бити. Ја велим: кадија. Какав кадија! На моју душу, да зна само још писати, могла би ти мирне душе рећи: "Устани са те царске столице, да ја народу правду дијелим!" Тако је то паметна и учевна жена!

СУДАЦ: Баш тако учевна?

ДАВИД: О, не питај, господине, то је чудо једно! Да ти се којом срећом, јутрос било оклен прикрасти, па да чујеш њезине памети и науке: "Ти идеш, вели, Давиде?" "Па видиш, жено, да сам пошо." "Како ти идеш суду?" "Па идем ко остали свијет, на двије ноге." "Добро, каже, ама јеси ли ти средио у глави како ћеш тог јолпаза тужити?" "Јесам. Тужићу га што се даље и теже море." "У који мислиш суд?" "Па ја млим, жено, у окружни, јер је штета велика." "Ето, бог те не убио!" врисну она ко да је нешто уједе за срце. "Увијек се валиш: ја ово, ја оно; паметан сам, учеван сам, знам закон! Јадна ти твоја наука и знање!" "Чекај, жено, научи ме, слушаћу те. У који ти мислиш суд да би требало ићи?" "Најприје ајде доље у 'нај наш мали, сељачки суд, будало једна будаласта!"

Како би тражио суда преко суда? Знаш ли ти, болан, да би се замјерио царској господи? Најприје, велим ти, ајде у наш мали, сељачки суд, па ако га туј не осуде, онда, истом онда, ајде на округли суд. Ако и туј ништа не буде, одма се врати, па ћемо видети шта ћемо радити. Видим ја, вели, да ће то доћи и до самог цара." - "Ама, жено, оклен ти толика памет, крст ти твој љубим? !" чудим се ја, главати господине. "Па како ћеш одати чест царској господи? " пита ме и испитује ко поп на исповиједи. "Па казаћу: Помози бог, царски суци на Бањој Луци!" "Ето, ето, ето! О, јадна ти сам ја и чемерна с тобом! О, јадна сам ти ја и чемерна с тобом по сто пута!" стаде вриштати ко бијесна и чупати косе. "Слушај, бог те убио, како ћеш одати царској господи чест. Кад уђеш у наш мали, сељачки суд, викни: Добар дан, главати господини! А кад уђеш у велики, округли суд, дубоко се поклони..." "Нијесам ја, жено, млада, па да се поклањам. Шта је теби? Да ти нећеш прећерати с том твојом науком!" велим јој ја. "Шути, сунце те небеско спржило, кад ништа не знаш! Слушај: кад уђеш у округли суд, дубоко се поклони и одма, с врата, нако из дубљине подвикни: Добар дан велевлажни господини! А не би, вели, згорег било кад би у малом суду и једно и друго реко: Добар дан, главати и велевлажни господини! и додо: Слуга сам препокорна! Таки је данас ред, и тако се царским службеницима одаје чест." "Ама, жено, оклен ти толика памет и наука, постове ти твоје љубим!" запањео се ја од чуда.

СУДАЦ: Богами, Давиде, баш ти је учевна жена. А гдје научи она толику науку?

ДАВИД: Ђаво би је знао, главати господине! Дружи се много с кнежевом женом, и иду тамо жандарској касарни, па ја не знам... Море бити да је научила од царски оружника и од књегине, а књегине је баш зорли, кабасто учевна жена. Кршна, наочита, млада ко кап, па је царски оружници од драгости на рукама носе, а све због њезине памети и науке! А моја стара шјела насред касарне, извалила се на царске душеке, па пије, пуши и прима науку. Боже мој, боже, чудне љепоте у вашег цара! Боже мој, боже, ала ви усрећисте нашу земљу! Свијет се лијепо умртвио од некаква добра, и милине, па једва дише. Свак весо, задовољан, свак пјева, само се пјесна није не чује. Једини сам ја (плаче) незадовољан, јадан и чемеран.

СУДАЦ: Шта ти је Давиде? Што плачеш? Шта је теби криво и неправо у овој земљи?

ДАВИД: Није ми ништи криво на славни суд, већ на 'вог проклетог лопова, шјеме му се умело! (*Туче јазавца по њушци*). Дабогда ти, душманине и злотворе мој, вјешала омастио, ко што ћеш и' и омастити ако у 'вој земљи буде још имало правде и закона!

СУДАЦ: Што га толико тучеш и кунеш? Шта ти је учинио?

ДАВИД: Зар ти нијесам малоприје казо? ... Изволи, господине, да га повргнем на земљу? Тежак је ко млински камен, сапрела га моја крвава мука и сиротиња! Изволи, господине?

СУДАЦ: Изволим, изволим, Давиде. Спусти га.

ДАВИД: Како би било, главати господине, да га извадим из вреће, па да га привежем за 'ву једну ногу од астала, да видите мог злотвора и душманина, кости му у Зеници сагњиле! Изволи, велевлажни господине?

СУДАЦ: Изволим де, привежи га...

ДАВИД (*вади јазавца из вреће*): Чувајте се, господини моји, јер, ако ми се измакне, зло ће бити. За рђаво, да опростите, мјесто јазавца лети. Чекај, лопове један, што се толико отимаш и копрцаш! Још сам ја снажан, иако сам се родио некако кад се први пут почела трећина од народа купити; још ја имам снаге и кувета, иако се већ двадесет година немам чим ни на

Ускрс омрсити. Вала царевини, нашој премилостивој Земљаној влади и славном суду, што сам и ови мало снаге очуво! Вала им је чули и не чули!... Види га, господине, види како њуши шуште ли оклен курузи. О, небо те (*удара га по њушици*) убило! (*врисне*) Чувај те се, господини моји, измаче ми се! О, јадан ти сам што учини! (*Јазавца се заоштрљио, накостијешио, па трчи кроз судницу. Сад полети једном прозору, сад другом; сад се затрчи под један сто, сад под други; сад опет полети вратима, сад међу ноге.*) Ето га управ међу краке! Чувајте се, господине! Јој, јадан ти сам, ако ти што буде, никад ти госпоји ни ја ни ти нећемо смјети изаћи пред очи! (*Једва га ухватише и свезаше.*)

ПИСАРЧИЋ (*сав блијед*): Што си га пустио, магарче? !

ДАВИД: Ко ме ти то велиш, магарче?

СУДАЦ: Што си га дријешио, будало?

ДАВИД (*смије се*): Ама, чекајте, људи, да се мало приберем! Ја сам тебе пито: "Изволи, господине?" Ти кажеш: "Изволим, изволим, Давиде." Е, ко је сад крив? Ја бели нијесам јер слушам што старији изволи и нареди.

СУДАЦ: Ти си, Давиде, и будала и ниси будала.

ДАВИД: Вала ти на таквој ријечи ко старијем и учевнијем!

СУДАЦ: Што си водио овог лопова пред суд? Што га ниси одма на њиви убио?

ДАВИД: Како сам будаласт, море бити да би то учинио да не знам данашњег реда и закона. Ама, шта би ти, главати господине, дуљио, отезо и натезо: знам закон, па нећу преко закона. Нећу преко закона, па уби ме!... Неке године, док још нисам био свјештио вашег закона, убио сам у тој истој њивици једног јазавца. Биће ваљда брат овог лопова. Увати ме царски шумар и оглоби с пет воринти. Кад метну паре у џеп, оштро ми запријети: "Не смијеш то више чинити, јер и јазавца данашњи закон брани." Е, кад га брани, нек му и суди кад штету почини!... Само имам оно нешто крезубе бабетине, и ту њивицу куруза што сам имо, па ми овај лопов сатра и са земљом сравни. Осушили се јадни курузи, па кад прођем покрај њивице, обузме ме туга и жалост. О, како тужно шуште чемерни, сломљени курузи! Реко би чојек да уздишу за осветом и правдом... Само (*плаче*), само сам ту њивицу куруза имо, па...

ПИСАРЧИЋ (*заједљиво*): А како ти се зове њивица? То треба славни суд да зна.

ДАВИД (*таре сузе*): Чудновато се, дијете, зове њивица. Зове се: *Ни Давидова ни царска ни спаиска*. Тако јој је име и тако је, чини ми се, и вође у суду записато.

СУДАЦ (*смије се*): У тебе, Давиде, све то некако запетљато. Како се то зове њивица: *Ни Давидова ни царска ни спа'иска*? Како то?

ДАВИД: Е, лако, господини моји. Све ћу вам казати по реду и закону. То је њивица крчевина. Ја сам је искрчио, па велим: моја је. Око те је њиве царска шума. Накрај њивице, управо кад се пође доље Маркановом Точку, стоји дирјек, убоден у земљу, с оне двије ко кантарске куке (C.S). То веле ко пише: царска шума. Боже мој, боже, чудне љепоте у вашег цара! Боже мој, боже, сваком ли се данас одаје чест: царска шума! За турског суда: свачија, ничија шума, а данас царска шума. Па кажем вам, око те је њивице царска шума, те грунтовник вели: "Истина, Давиде, ти си је искрчио, али то је царска шума. Пошто си искрчио царску шуму, остала је царска земља. Шума је царска, па и земља мора бити

царска." Сад долази спаија: "Лажеш, Влаше! Ниси је искрчио, већ је то, бивакарце, од давнина зиратна земља, а сваки комадић зиратне земље мој је!" На чијој је страни права, не знам. Само знам да зато свијет ту њивицу зове *Ни Давидова ни царска ни спаиска*. А ја би реко да свијет у једну руку има и право, јер та њивица, како сте чули, није ни моја ни царска ни спаиска, већ овог проклетог лопова и брезаконика. Док се ми вамо свађамо и препиремо чија је, а он се поистија слади и дебља, штоно веле, ко шокачки пратар. Зато вас молим и преклињем да га што теже осудите. Мени је овај славни суд много добра учинио. Од многе ме је биједе и невоље ослободио...

СУДАЦ: Баш од многе те невоље ослободио? Како то?

ДАВИД: Да, да, од многе ме је биједе и напасти ослободио. Све ћу вам, господини моји, казати по реду и закону. Имо сам сина. Снажно, младо и витко момче ко јела. Није био нимало на ме налик. Бацио се био на ђеда, мога оца, што је у пошљедњој буни у Црним Потоцима погино. Снажно и витко момче, али наопако и злочесто да бог милостиви сачува! Узеше га у војску, послаше га у Грац и ја дану душом. Лани, око Часни верига, донесе ми кнез црну књигу и *три* воринта: "Давиде, умро ти син, па ти царство шаље три воринта. То ти је награда." "О, добре царевине, крст јој љубим!" лијепо ја јаукну од радости, а жена и дјеца заплакаше. "Брате, кнеже, врати ти та три воринта царевини. Право ће бити и богу и људима да то царевина узме себи ко, рећемо каз'ти, неку награду, јер она је мене од напасти ослободила." - Онда сам имо једну краву, добру, дебелу краву. Од уста сам своји откидо па сам њој даво. Кажем вам, добра, дебела крава, али зијанћараста, да бог заклони! Прескочити преко плота и ограде куд занесе! Сатра ми сваке године љетину. Дочу то некако славни суд. Ето ти једног дана оног шикуције што купи мирију и порез: "Давиде, вели, дочуо суд да те снашла биједа, па ме је посло да.. . Како би било да ми ту несретну краву претеслимимо царевини, па нек се она тамо ш њом мучи и девера?" "Вала, велим ја, царевини која се толико за ме брине! Води, брате, води одма!" - Онда сам имо четири козе. За турског суда мирне ко овчице, а кад заступи укупација, ошјетише и оне слободу, бог и' убио, па се не дају сносити! Почне и' она моја крезуба бабетина мусту, а пошљедња ногом у кабо, па пролије варенику. Дочу јопе некако царевина. Ето ти шикуције: "Помози бог, Давиде! Здравно, мирно?" "Добро, вала богу, како си ти?" Туј се упитасмо за здравље, док шикуција поче: "Тебе, Давиде, зар јопе снашла напаст: немирне ти козе, па пролијевају варенику? Како би било да и' предамо порезном уреду, па нек се он ш њима мучи?" "О, да добре царевине, милостиви боже!" занесо се ја и лијепо јаукну' од некакве силне милине, а жена и дјеца од велике радости зајецаше. "Гони, брате, љубим ти стопе твоје, гони!" И, богами, чојек - вала му, вала и њему и премилостивој царевини! - оћера несретнице и опрости ме напасти. - Од свега мала и имаћа остаде ми још један прасац, добар, дебо прасац, али зијанћараст и несрећа једна! Потра курузе, поједе тикве и мисираче, све поједе и пождера, да опростите, ко какав шикуција. Направим му јармац и метнем вако ко сад теби (*склапа руке и показује на Писарчићу*), не буди примијењено, око врата, али не помаже. Скочио свијет на ме ко на бијелу врану: "Твој прасац, Давиде, упропасти и тебе и нас!" Од уста до уста, док и царевина не дочу. Ето ти шикуције: "Е, баш си, вели, Давиде, баксус! Ни у чем ти се не да!" "Доста, брате! Знам!" викну ја, па га загрли и пољуби. "Доста! Гони! Вала ти, вала и теби и премилостивој царевини која се она за ме толико брине? Вала вам ће чули и не чули!"

ПИСАРЧИЋ: Не знате ви, господине, још ових босанских сељака. Данас овај Давид хвали и узноси царевину до неба, а сјутра би се, онако сакат, дига у буну и поша против овог славног суда. Знамо се, Давиде, знамо. Сви сте ви једнаки.

ДАВИД (*уноси се Писарчићу у очи*): Ко?! Ко, болан? Зар да се ја дигнем у буну?! Драго моје дијете, видим паметан си и учеван си, али немој ме, тако ти царског крува, мусаведити и биједити код овог царског суда! Зар да се ја дигнем у буну? Болан, болан, ја би главу своју

положио за 'вај суд!... Него, преклињем те, главати господине, да овог лопова што теже осудиш. Свега ме упропастио. Скини ми га с врата, тако ти царске службе! Нас је, сељаке, кажем вам, овај славни суд од много чега ослободио. Не ричу нам више са пландишта задригли бакови нити нам боду чељади; не тару нам више силне волованице плотова и ушјева ко у оно старо, блентаво, турско вријеме. Данас не мереш виђети у свијета жировне и баковите сермије. Што нам је славни суд оставио, то је мирно, ћудевно, паметно; истина мало мршава и слабо, али за нас, блентаве Бошњаке, и није друго!...

ПИСАРЧИЋ: Е, та ти је, Давиде, на мјесту.

ДАВИД: Свака је моја, дијете, на мјесту, свака! Немој мислити да није. Него, кажите ви мени оћете ли већ почети овог брезаконика осуђивати или нећете, да знам на чему сам?

СУДАЦ: Ти си, Штрбац, права правцата будала. Јазавца осуђивати! Ти си луд, божји човјече!

ДАВИД (*Као увријеђен, љутито*): Немој ти, господине, тако! Док јадни тежак свјешти ваш ред и закон, а ви одма: ти си луд, ти си будала...

СУДАЦ: Ти то, Давиде, показујеш руком на ме: Пази--де се!...

ДАВИД (*наставља мирно*): Да сам ја луд, ја би био у лудој кући а не би се данас разговаро с царским људима. Ама, зар није тако? Него ви њега осудите. Ако га не осудите, скочићу у Врбас, јер жени не смијем на очи.

СУДАЦ: Зар ти је тако жена наопака?

ДАВИД: Е, мој господине, не до ти бог ш њом живити! Ништа ти нема горе, главати господине, него кад се удовица распали, да бог милостиви сачува! Кадра ти је и једну, штоно веле, царевину задрмати. Ама, не знам, главати и велевлажни господине, који ме ђаво натента да се удовицом оженим. И најпослије доћи ће ми главе.

ПИСАРЧИЋ: Зар си удовицу оженио?

ДАВИД: Како рече?

ПИСАРЧИЋ: Зар си удовицу оженио, питам те?

ДАВИД: Тако ти младости, дијете, не уплећи се у разговор кад ништа не знаш. "Зар си удовицу оженио?"...

СУДАЦ: Вас се двојица не разумијете. Мене ћеш ти боље разумјети. Је ли те та твоја жена, на име садашња, оженила као удовица или као дјевојка? Ваљда сад разумијеш?

ДАВИД: (*зачуђено*): Ама, господине, немој ти барем бити будала! Како ће мене моја рођена жена оженити?!

ПИСАРЧИЋ: (*напреже се озбиљно да разјасни Давиду*): Је ли та твоја жена, на име коју сад имаш, је ли, питамо те, била прије оженита?

ДАВИД: Жена оженита! (*Крсти се зачуђено и хода по соби.*) Жена оженита! Ама, зар се у вашој земљи жине жене?

СУДАЦ: (*дуго размишља*): Колико је стара та твоја жена?

ДАВИД: Па има једно тридесет година с једне стране, а...

ПИСАРЧИЋ: Но, млада је још.

ДАВИД: Дабогме да је млада. Још јој предњи зуби нијесу падали.

ПИСАРЧИЋ: Па добро, кад је тако млада, онда си је мора дјевојком оженити.

ДАВИД: (*упрепастио се од чуда*): Ама, шта је теби?! Како ћу ја жену дјевојком оженити? Шта би то онда било? Бога ми, дијете, ја би реко да ти нијеси саставио око лијеске... Што ћу ја жени дјевојку доводити!...

СУДАЦ: (*трже се*): А, сад знам! Јеси ли је довео као удовицу или као цуру?

ДАВИД: Е, сад и ја знам! Дово сам је ко удовицу. Три пута се удавала. Ја сам је чак из треће руке добио, (*Сви се смију. Судац нешто биљежи.*) Па кажем ти, главати господине, напака је, злочеста, цандрљива, а, нема вајде крити, од поповске је лозе, па је и паметна и зорли учевна жена. Кад почне некакве царске палиграпе набрајати, мене стане памет. Али љута је, да бог милостиви сачува!

СУДАЦ: Што се не потужиш пароху, па нек је изгрди?

ДАВИД: Ко ме рече да се потужим?

СУДАЦ: Пароху дотичном.

ДАВИД: Шта је сад јопе парох?

ПИСАРЧИЋ: Поп, поп, Давиде.

ДАВИД: А, поп! Жалио сам се два, три пут, па поп вели: "Давиде, каже, пошто није вјенчана, не спада под црквењске палиграпе. Тужи је, вели, суду. Наћи ће се ваљда и за њу који палиграп, јер овај њиов цар има за свашто закон".

СУДАЦ: А што је ниси вјенчао?

ДАВИД: Иште поп много за вјенчање.

СУДАЦ: Колико?

ДАВИД: Иште, болан, четрдесет воринти, а сва она моја крезубача у темељ не ваља пет воринти!

СУДАЦ: Е, кад је тако љута, а није вјенчана, отјерај је. Слободно је мореш отјерати, Давиде.

ДАВИД: Давно би ја то учинио, али ми се не да. Жао ми је. Нешто би ти казо, ама ме је срамота...

СУДАЦ: Ништа се ти не стиди.

ДАВИД: Ти кажеш да је оћерам. Како ћу је оћерати кад ми је, да простиш, слатка и драга, бог је не убио! Чујеш, главати и велевлажни господине, невјенчана је, прошћеш, жена и слађа и дража од вјенчане. Е, то сам ја нако свјештио и у својој глави, штоно ви велите, проштудијеро. Нема вајде крити, драга ми је и слатка, али неки пут ражљути се па оће да ме удави. Да ми лањске године, о Лучиндану, не даде свјет један царски оружник горе на Кадиној Води, не би се ја данас с вама разговаро, већ би труно у леденом гробу. Напуни ми чојек лулу дувана - вала му! - па ће на поласку: "Давиде, вели, паметан си и бистар домаћин...

ПИСАРЧИЋ: *(заједљиво се осмјејкујући)*: Е, баш си бистар и паметан!

ДАВИД: Дијете, молим те ко што се бог и старији моле, не прекидај ме у ријечи! Не прекидај ме у ријечи, тако ти царског крува!... "Паметан си, вели, и бистар домаћин, али ћу ти јопе дати један свјет. Кад ти гођ, каже, дође до густог, било код људи, било на суду, ће било, вели, да било, ти само подвикни нако од срца: Живила наша премилостива Земљана влада! Немај бриге, све ће на добро окренути." Поче ме жена једном тући. Увати ме за грло да ме удави. Сјети се ја свјета: "Живила наша премилостива Земљана влада! Остави, жено, бог те убио. Живила наша премилостива Земљана влада! Остави, жено, Ристос те убио. Живила, продера се из свег грла, наша премилостива Земљана влада у Сарајеву!" Она сва поблиједи, руке јој обамријеше, и ја се спасо. А да не би свјета, одо ти ја под црну земљу. Јутрос ми је запријетила: "Ако ми, вели, не донесеш од суда написмено да су тог јолпаза осудили на вјешала или у Зеницу, не иди ми на очи жив!" Па сад вас молим и преклињем да га што теже осудите...

СУДАЦ: Ја овом човјеку не знам ништа!

ДАВИД: Што, господине, што сам ја скривио нашој премилостивој Земљаној влади и славном суду па да им је дражи овај брезаконик и одметник од мене? Он не признаје ни суда ни закона ни палиграпа, па јопе му суд, видим, иде на руку. Каква је то правда?! Немојте, господини моји, гледати што сам ја чојек сирома сељак, већ судите по правди и закону. Ми смо сељаци с овим судом досад задовољни били, па би жељели и одсад. Не дижемо се, не бунимо се, не тражимо од Земљане владе никакве праве ко газде...

СУДАЦ: А какву праву траже газде?

ДАВИД: Нешто сам начукно неки дан доље у чаршији да ове наше газде...

ПИСАРЧИЋ: *(накосно)*: А, шта знају те ваше газде!

ДАВИД: *(љутиито)*: Дијете, очњег ти вида и царског крува, не прекидај ме у ријечи! Ама шта је теби данас? ! "А, шта знају те ваше газде"! А шта ти знаш, вузле једно вузласто, осим тог царског чина на теби? ! Зелен си, дијете, зелен ко зелена грана у гори зеленој.

ПИСАРЧИЋ: Глупи су они, Давиде, ка глуво доба. Не знају они ништа, ама баш ништа не знају!

ДАВИД: *(још љући, пакоснији)*: Баш ништа не знају? А ко оно зна, вузле једно вузласто, осим тог царског чина на теби, направити од аршина аршин и по, од оке поке, а од поке оку - како кад, а?! Е, де-де сад кажи, немој врдати! Е, мој синко! Зелен си, зелен ко зелена грана у гори зеленој.

ПИСАРЧИЋ: *(зацрвенио се)*: Ја сам конта нешто друго, а и та ти је на мјесту.

ДАВИД: Свака је моја, дијете, на мјесту, свака. Немој мислити да није.

СУДАЦ: (*хода по соби, трља руку о руку и смијуљи се*): Шта си ти то, Давиде, начукнуо доље у чаршији? Какву праву траже газде?

ДАВИД: Знате ви то боље него ја. Видим ја, ви ко ћерате шегу са мном.

СУДАЦ: Не знамо, вјере ми, Давиде.

ДАВИД: Баш не знате? Не мере бити да не знате?

СУДАЦ: Не знамо, не знамо.

ДАВИД: Ама, како то да не знате? Е, оћете ли осудити овог јолпаза, па ћу вам казати? Казо ја вама не казо, ви њега по закону морате осудити.

СУДАЦ: Хоћемо, осудићемо га. Само нам кажи све што си начукнуо.

ДАВИД: Изволи, господине, да шједнем? Баш сам се много уморио. Изволи, господине?

СУДАЦ: Изволим, изволим, Давиде. Сједи, па нам кажи какву праву траже газде.

ДАВИД: (*сједа*): Чудновату прбву главати господине, траже газде. Не знам ти ни казати. То ти је некаква варица, нешто шарено, нешто буди бог с нама! Траже од Земљане владе да нам изволи да се више не зовемо само Србови ко од Косова, већ српски, прекославни, школски, црквењски и ато-но-то... Ову пошљедњу ријеч не могу изговорити, па уби ме!... Ето, таки Србови да будемо. То они траже, чујем доље у чаршији, већ пуни шест година, па не могу да нађу.

ПИСАРЧИЋ: Помрчина, Давиде, помрчина, па не виде од очију.

ДАВИД: Море и то бити... Неки ме дан, баш ће бити у прошли пазар, пита газда Стево: "Признајеш ти, Давиде, да си српски, прекославни, школски, црквењски и ато-но-то..." О, тешке ријечи, крст јој љубим! Прије би сломио језик него што би је изговорио... "Јеси ти, Давиде, таки Срб?" "Шта је то, газда? Каква је то сад нова вјера настала? Да ви нас, газде, нећете поримити? Није вам вјеровати, газде сте. Ја сам Срб, а таки Срб, боже сачувај и заклони!" Он се ражљути, па подврисну: "То је наша, газдинска прбва што тражимо од Земљане владе! И ко таки Србин није - није ни Србин, већ Швабо, Шокац, шпијун, издајник!" "Ја сам богме, велим, газда, мислио да ви тражите да царевина укине ову проклету трећину и десетину, а ви почели некакве будалештине збијати.

СУДАЦ: Па ти кажеш, Давиде, да сте ви сељаци задовољни?

ДАВИД: О, ми смо задовољни! Притиснуло нас добро са свију страна; од некакве силне смо се милине умртвили па једва дишемо... Али ми је врло тешко што ми газде кажу да нијесам Срб. Ја нијесам Срб! (*Устаје са столице, и живо сијева и стријеља очима суца.*) Погледај ме, господине, добро ме сад погледај: мјерио сам се на два царска кантара, на турском кантару и на кантару овог вашег цара, па ни драм мање ни драм више од двадесет и пет ока! А кад се Срб у мени напири и надме, нема тог царског кантара на 'вом свијету који би ме могло измјерити!!!

СУДАЦ: (*у себи*): Ово је чудноват створ.

ДАВИД: Тако је то код мене све тешко, оловно, чврсто... Још сам ја нешто начукно. Газда Стево каже да сам издајник, е па кад сам издајник, ја ћу и то издати.

СУДАЦ: Шта је то, Давиде? Де-де нам кажи.

ДАВИД: (*устеже се*): Богами, не смијем. Не смијем, господине, убиће ме газде.

СУДАЦ: (*живо облијеће око њег*): Кажи, не бој се ништа.

ПИСАРЧИЋ: Кажи, Давиде, кажи. Не бој се кад ти господин судац...

ДАВИД: Крсног ми имена, не смијем. Не смијем, људи! Још ви не знате што су наше газде. Паметни сте, учевни сте да се даље не мере, али...

СУДАЦ: (*још живље*): Кажи, не бој се ништа!

ДАВИД: Ама, казаћу, па нек иде глава!... Има ли у вас школа што се зове *терезијанска*?

СУДАЦ: (*говори с Писарчићем њемачки*).

ДАВИД: (*скочи са столице као опарен, стаде измеђ њих и поче махати кажипрстом*): Никс, никс! Никс, ништа то не припознајем! То се мени о глави ради! А, никс!

СУДАЦ: (*умирује га*): Не бој се ти ништа. Нешто сам заборавио, па питам господина... Има, Давиде, има така школа у нас.

ДАВИД: Па баш има у вас така школа терезијанска што се зове?

СУДАЦ: Има, има.

ДАВИД: У тој се школи вашој, терезијанска што се рекне, уче барунски, грововски, а један ми газда рече да се туј и царски синови уче?

СУДАЦ: (*у себи*): Шта ће ово сад да буде? ... Истина је то све, Давиде, па шта онда?

ДАВИД: А знате ли ви чији се синови још у тој вашој школи, терезијанска што јој се вели, уче?

СУДАЦ: Не знамо.

ДАВИД: Не мере бити да не знате? Како ви то не би знали? Ја сам, болан, начукно доље у чаршији да се у тој школи уче дјеца највјернији' службеника вашег цара, која ће послуже, кад одрасту, управљати и дрмати цијелом вашом царевином. А у тој истој школи, можда под туђим именом, уче се синови најдуплијег газде у цијелој Босни и 'Ерцеговини.

СУДАЦ: Добро је то, Давиде, за нашу царевину.

ДАВИД: Е, мој господине, ја сам мислио да си ти паметнији и вјернији свом цару. Зар ти не знаш, болан, да се њиов отац диго против цареvine, али с врло мало мозга у башуни. Паметан је, истина, толико да зна од оке направити поке, али то је мало, врло мало, кажу газде. Зато је синове и посло, код толики наши школа, у ту вашу школу, терезијанска што се зове, па кад та дјеца, мајчин сине, поприме вашу учевину, поватају ваше планове, списе и

протокуре, па се онда врате у очеве дворе, тешко вама! Оде Босна; оде вала, ко да је нијесте никад ни имали! Тако ће бити, кунем вам се богом живим, и моје вам сузе неће помоћи! Болан, болан, ја би крви своје уточио овом суду и нашој премилостивој Земљаној влади, па зато вам ово и кажем. Него ви одма, овог часа, ударте тел на царство да се та дјеца одстране из те ваше школе, терезијанска што јој се вели.

СУДАЦ: Ја овог човјека не разумијем.

ПИСАРЧИЋ: Ја би река, господин судац, да је он бена?

ДАВИД: *(гледа га презриво)*: А ја би јопе река да он није бена! Како ти, болан, мореш рећи да сам ја бена? Ја за тебе нијесам никад чуо нити сам те до данас својим очима видио, па јопе знам како ти је име. Оћеш да се окладимо; о главу да се окладимо?

СУДАЦ: Ви сте, господине, јуче дошли овамо?

ПИСАРЧИЋ: Да, јуче сам доша.

СУДАЦ: Никад нисте видјели овог човјека, нити он пак вас?

ПИСАРЧИЋ: Никад! Никад га нисам видио, а ни он мене.

СУДАЦ: Е, Давиде, како је име господину? Ако погодиш, одма ћемо јазавца осудити, ако не погодиш, губи се!

ДАВИД: Погодио ја не погодио, ви овог лопова по закону морате осудити. Ја само оћу да кажем овом дјетету да нијесам ни бена ни будала.

СУДАЦ: Е, добро је, Давиде; пристајем и на то. Само ти кажем, ако погодиш како је господину име, теже ћу тог лопова осудити. Дакле, како је име господину?

ДАВИД: *(устаде, устаче капу, опет је скиде и пружи руку Писарчићу)*: Здраво мирно, господин Дане, или...

СУДАЦ: *(изненађен)*: Сакрамент! Погоди!

ПИСАРЧИЋ: А, враг му баби, погоди!

ДАВИД: *(поносито и мало заједљиво)*: Богами, и погоди!

СУДАЦ: Е, овај ми је човјек потпуно загонетан! Ама, откуда ти знаш да је господину име Дане? То ти је морао неко казати, или си од неког чуо?

ДАВИД: Много сам ја, господини моји, свијета прошо, из много вуруна крува ио, са много врела воде се напио. Одајући по свијету и народу, на свашто сам пазио и ово сам уверчио: поћеш ли доље кроз Лијевче, испод Бање Луке, сваком је готово другом чојеку име Ћетоје или Недо. Поћеш ли горе Гламочу, па сретнеш чојека, вичи: "Помози бог, Сава!" Горе ти је све голи Сава. Нанесе ли те пут тамо врлетној и каменитој Лици, скидај капу и вичи: "Добар дан, Дане!" или "Добар дан, Мане!" Нећеш погријешити. По говору видим да је ово дијете из Лике, па ето откуда знам како му је име.

ПИСАРЧИЋ: А, враг га однио, тако је! Мом је брату, што је у жандарима, име Мане, а у самом нашем мјесту има пет, шест Дана и Мана.

СУДАЦ: Па ти, Давиде, ниси, како видим, будала?

ДАВИД: Ко каже да сам будала?

СУДАЦ: Не каже нико, него... Како ти можеш, божји човјече, тужити јазавца?

ДАВИД: А како ти мене јопе мореш тако питати? Зар ти мислиш, болан, да ја не знам да овај наш цар има за свашто закон? Знам ја то, знам, добро ја то знам. Немој мислити да не знам!

СУДАЦ: Ама, ето, Давиде, да речемо да има закон и за јазавце, опет је то некако незгодно. Бистар си и паметан човјек, промисли се... Ти знаш кад суд неког осуђује треба да зна колико је стар, је ли ожењен, има ли дјеце, како говори, које је вјере. Све је то потребно суду. Ето, које је вјере тај твој несретник?

ДАВИД: Никакве! Да је икакве вјере, не би диرو у моју сиротињу.

СУДАЦ: *(смјуљи се)*: Је ли ожењен?

ДАВИД: Јест, ожењен је.

СУДАЦ: По чем знаш?

ДАВИД: Знам вамо по нечем. То не треба славни суд да зна. Срамотно је то вође и помислити, а камоли изрећи. Ожењен је, ожењен!

СУДАЦ: Има ли дјеце, враг га однио, кад је ожењен?

ДАВИД: Има. О, да му видиш дјеце и вамилије! Пуна и' долина више оне моје јадне и једине њивице што се зове *Ни Давидова ни царска ни спаиска*.

СУДАЦ: Како говори, Давиде, тај лопов, којим језиком?

ДАВИД: То ти, главати господине, нако посигурно не умијем казати. Бркљачи ко и ти и ово дијете кад сте се нешто малоприје договарали. Забркљачи-де, господине, мало на њег, да видим оће ли...

СУДАЦ: *(смјеје се, говори нешто и удара јазавца по њушци)*.

ДАВИД: Види, господине, види како диже њушку, како те разумије! Види курвина сина како се ко ђоја ражалостио. Не претварај се, лопове један! Иако говориш господиновим језиком, то ти неће помоћи. Слободно, немој се претварати.

СУДАЦ: Кад је рођен, колико је стар овај твој лопов, Давиде?

ДАВИД: Није он ни стар. Млад је он још.

СУДАЦ: Не питам те то, већ бих рад знати колико му је година. И то ми је потребно.

ДАВИД: А колико има година откад сте ви дошли у Босну?

СУДАЦ: Па има тако двадесет и три, и четири године.

ДАВИД: О, много, побогу брате! Збиља, кад ћете ви већ... Е, толико је година, отприлике и овом лопову, шјеме му се затрло!

СУДАЦ: Како ти то знаш?

ДАВИД: Знам вамо по нечем. Пиши ти слободно, толико му је.

СУДАЦ: "Пиши ти слободно, толико му је"! Ти то мени као да заповиједаш, а? Ухватили смо те, Давиде! Не знаш!

ДАВИД: Ама, пиши, господине, кад ти кажем, толико му је.

СУДАЦ: Али није то тако! Мораш казати по чем то знаш.

ДАВИД: Е, кад оћеш да кажем, казаћу ти: дира у туђу сиротињу, па ја мислим да је баш за нашег земана рођен. Ето по чем знам!

СУДАЦ: Како, како?

ДАВИД: Све полако... Опрости, господине, помео сам се. Опрости, господине, молимо те, збунио сам се па не знам ни шта говорим. Кад гођ уђем у славни суд, чини ми се да ме из свију ћошкова боду у очи оне несретне, палиграпске куке. Жена ме је, бог је убио, страшила, она моја крзуба бабетина!

ПИСАРЧИЋ: Ја бих река, господин судац, да се овај човјек претвара?

ДАВИД: (*у себи*): Е, мој синко, зар ти то сад видио? ... Не гријеш, дијете, душе. Не биједи ме код славног суда!... Ето, господине, казо сам све што си ме пито. Сад морете тог лопова по закону осудити.

СУДАЦ: А име?

ДАВИД: Име му је Јолпаз Давидов. Тако га свијет зове, а тако ће му и славни суд позовке писати ако га данас не осудите на вјешала. Село му се зове Мелина, котар Бања Лука, окружље Бања Лука, а земља, мислим, главати господине, да ће и њему бити Босна? Кућна му је лумера, каже кнез, оне двије кантарске куке (С. S.).

СУДАЦ: (*устаде*): Давиде, чуј сад! Закон осуђује...

ДАВИД: А камо оно: У Име Његово? А, не, господине! То ништа не припознајем! Ја се држим реда и закона! Да сам ћио радити преко закона, ја би њега сам у шуми убио. Знам закон, па преко закона не дам ни свом рођеном оцу!... Ви њега морете, ако закон допушта, и у свилу и кадиву обући, па га онда пуштити нек се шеће по чаршији, не буди примијењено, ко какав пријестолник. Нећете ли по реду и закону, има у овој земљи и Окружни суд, има наша премилостива Земљана влада, а овај исти Давид с овом истом својом блентавом главом и с овим истим лоповом, мога би једног јутра и у Бечу осванути. Немојте ви мислити шта мислите! Ако не чујем оно: У Име Његово, одма идем на Окружни суд.

СУДАЦ: Па ето, Давиде, у име његово закон осуђује Јолпаза Давидова на двадесет...

ДАВИД: (*претрже га*): Молим те, главати господине, ко што се бог и старији моле, држ' се само реда и закона! Није тако, већ вако: Славни суд у Име Његово осуђује Јолпаза Давидова из села Мелине, котара Бање Луке, окружља Бање Луке, земље... (*окреће се Писарчићу*) Шта би ти реко, дијете, је ли и њему земља Босна, или је с вама дошо уз ову пошљедњу буну?

ПИСАРЧИЋ: Из Босне је он, Давиде.

ДАВИД: Ако није дошо из ваше земље, окотио се вође за вашег земана, па јопе је свеједно. Де-де, господине, настави, да чујемо!

СУДАЦ: Славни суд у име његово осуђује Јолпаза Давидова, стара двадесет и двије године...

ДАВИД: Е, вала ви за то! Сад видим да си чојек од реда и закона. Ја сам заборавио малоприје казати колико му је година. Чојек нек иде по реду и закону, па да је црни Циганин, он ти је одма код мене добар. Е, вала ти за то! Де-де, господине, даље.

СУДАЦ: Славни суд у име његово осуђује Јолпаза Давидова, стара двадесет и двије године, ожењена...

ДАВИД: И за то ти вала. И то сам заборавио казати. Ожењен је, кости му у Зеници сагњиле! Ама, не знам што се и уплећем у послове славног суда? Ја знам тужити, али не знам судити. Није ме бог за то створио, па ет! Де-де, господине, да чујемо.

СУДАЦ: Славни суд у име његово осуђује Јолпаза Давидова, стара двадесет и двије године, ожењена, из села Мелине, котара Бање Луке, окружља Бање Луке, земље Босне, а кућне нумере оне као двије кантарске куке (С. Љ.), на двадесет година тешке тамнице у Зеници...

ДАВИД: (*скаче од радости и удара јазавца по њушци*): О-о, јазо! Чуј-де, јазо! Оћеш још мало куруза, јазо? Јазо! Јазо, болан, што не говориш? ! Јадна ли ти и прежалосна мајка твоја! Има, има и за тебе закона у 'вој земљи, немој мислити да нема!

СУДАЦ: (*наставља*): Исти је Јолпаз Давидов упропастио Давиду Штрпцу читаву њиву куруза...

ДАВИД:... која се зове *Ни Давидова ни царска ни спаиска*. Само, молимо, по реду и закону!

СУДАЦ:... која се зове *Ни Давидова ни царска ни спаиска*, на основу чега је горња осуда и изречена. Јеси ли сад задовољан, Давиде?

ДАВИД: Вала славном суду! Ја сам задовољан осудом. Само још ово, нако испред мене, додај: Давид Штрбац из села Мелине, котара Бање Луке, окружља Бање Луке, земље Босне, а кућне лумере четрдесет седме, захваљује се царевини, нашој премилостивој Земљаној влади и славном суду што су га од свега ослободили и, штоно веле, ко прст оголили. Вала им ће чули и не чули! То ти додај, нако испред мене, а у име моје... А сад вас питам, по реду и закону, ко ће мени штету платити што је овај лопов починио? Из царске је шуме, па ја млим...

СУДАЦ: (*смијуљи се и пружа му мало новаца*): Ево ти, Давиде, за штету, а овај ће лопов сјутра у Зеницу.

ДАВИД: Је ли то из царске касе? Да то није каква милостиња кад је тако мало? Ако је милостиња, не примам!

СУДАЦ: (*даје му још*): Није милостиња. Новци су из царске касе. Плаћа ти се штета.

ДАВИД: (*меће новац у кесу*): Е, вала царевини, нашој премилостивој Земљаној влади и славном суду! Болан, болан, ја би крви своје, иако је снажна и отровна ко змијски ујед, уточио нашој премилостивој Земљаној влади...

СУДАЦ: Како, како?

ДАВИД: Све полако...

СУДАЦ: Човјече, не разумијем те!

ДАВИД: Мука је мене и разумјети, јер сам врло ћошкаст чојек. Чуо сам ће говоре људи да су двори некаквог чивутског цара Соломона били на дванест ћошкова, а ја би се смио својом дјецом заклету да на мени има двадесет и четири ћошка. Ја нијесам крив што ме драги бог таког створио да у једном сату двадесет говора започнем а ниједног не довршим. Мука, жива мука је мене, главати господине, разумјети!

СУДАЦ: Ја те не разумијем, али ће те разумјети један други господин. Причекај ти, Давиде, сад ћу се ја вратити (*излази*).

ДАВИД : (*забринуто*): Куд ово оде главати господин судац?

ПИСАРЧИЋ: Сад ће господин доћи.

ДАВИД: (*у себи*): Не слути ово на добро! А, у мој сирац! (*Одмахну руком и стаде се шетати по судници и разгледати слике.*) Види, дијете, како се и ја знам шајцати. На моју душу, умио би се шајцати ко и сваки царски службеник. Само ми је лијева нога мало краћа од десне па се мало гегуцам... Чија је ово штрампа, дијете?

ПИСАРЧИЋ: То је цар.

ДАВИД: Зар ово ваш цар?

ПИСАРЧИЋ: И наш и ваш!

ДАВИД: Није, брате богме, наш, је ли ово твој шкрљак?

ПИСАРЧИЋ: Јест.

ДАВИД: Па како ће бити мој? Е, моје дијете, да је ово наш цар, ја би од радости заплако. Наши цареви, штоно веле, бише и преминуше. Него сам начукно, да ми, Србови, имамо једног краља и једног кнеза. Дај ми кажи, тако ти царског крува, а видим паметан си и учеван си: би ли се икако, икако мого од тог нашег краља и књаза истесати макар један осредњи цар, јер смо се ми, Србови, одавно зажељели царева?

ПИСАРЧИЋ: Добар је вама и наш цар.

ДАВИД: (*у себи*): Из Лике си, дијете, али не наведе на танак лед!... Не велим ништа, господине. Добар је. Само још да укине трећину, десетину и, рећемо каз'ти ове глобе - никад бољег цара!

ПИСАРЧИЋ: Онда би био и ваш?

ДАВИД: Е, то ти сигурно не умијем казати, јер се не мере сваком рећи: Царе Лазо, честито кољено! Јок, господине, то се сваком не говори!... А чија је ово штрампа?

ПИСАРЧИЋ: То је оно што ви, сељаци, зовете Земљана влада.

ДАВИД: О, чекај, љубим је, да је видим! *(пење се на столицу, наноси руку над очи и дуго, дуго гледа.)* О, зар ћорава* наша Земљана влада, год јој њезин! *(Паде са столице.)* Зато нами, грдна рано, све ћораво и иде у овој земљи!

СУДАЦ: *(улази с Доктором):* Шта је то? !

ДАВИД: *(диже се):* Ништа, главати господине... Е, људи моји, да сам јуче умро, не би знао да је наша премилоствива Земљана влада ћорава!

СУДАЦ: То је тај сељак што тузи јазавца. Молим Вас, господине докторе, да га прегледате. Сад ми се чини будала над будалама, сад опет врло бистар и паметан. Чудновато и загонетно створење!

ДОКТОР: *(с неке висине):* На први поглед то буде била будала, bladsinniger Kerl, Cretin! *(Давиду)* Како се буде звала?

ДАВИД: Чекај, чоче, да се ко људи најприје упитамо за здравље, па онда... Здравно, мирно, господине? Како си? Како је госпоја? Је л она здраво сванула?

ДОКТОР: Но, како име, како се буде звала ?

ДАВИД: Господине доктуре, није пукло, већ је никло...

ДОКТОР: *(љутито);* Но, како се буде звала?

ДАВИД: Ја се буде звала, ајд кад оћеш тако, бог те убио, Давид Штрбац, село Мелина, котар Бања Лука, окружље Бања Лука, земља Босна. Кућна ми је лумера 47. Тако ме славни суд пише и тако ми позовке шаље.

ДОКТОР: *(церека се):* Тај си уобразио да граф јест! Но, што то јест? То велик име и тител како код један граф имала ти?

ДАВИД: А, ја се држим реда и закона ко и сваки гров!

ДОКТОР: Имала шена?

ДАВИД: О, имала зорли, кабасто учевна жена!

ДОКТОР: Имала деца?

ДАВИД: Имала, господине доктуре, двоје женске дјеце, двије цурице ко двије златне јабучице.

ДОКТОР: Но, два шенска и два мушка деца?

ДАВИД: *(полагано)*: Е, мој злоглави врнто, и мој блентави ћићулајкане!... Да, тако је, тако.

ДОКТОР: Што тушила јазавац?

ДАВИД: Тужила... изјела читава њива куруза.

ДОКТОР: Но, ти будала! Ко тушила јазавац, шивотиња тушила? То ништ друго веч будала! Са шивотиња, са јазавац нема закон...

ДАВИД: А, има, има у вашег цара! То смо виђели данас. Немој ми кварити рачуна!

ДОКТОР: *(гледа га са свију страна, уноси му се у очи, вади некакву справу и мери му главу.)*

ДАВИД: Шта? ! Зар се у вас и памет на гради мјери? Зато сте ви тако и паметни!

ДОКТОР: *(шапће)*: Тетердесет...

ДАВИД: Зар ја четрдесет гради будаласт?! О, много, побогу браћо! Па колико сте онда ви?

ПИСАРЧИЋ: Јест, јест, Давиде! Четрдесет си гради будала.

ДАВИД: Шути, вузле једно вузласто! *(Испрси се, затрешта очима, у којима се засвијетлише сузе неизмјерне мржње и пакости.)* Нијесам ја, господини моји, четрдесет гради будала, већ сам ја вама зато чудноват што у мени има милијун срца и милијун језика, јер сам данас пред овим судом плако испред милијуна душа које су се од силног добра и милине умртвиле па једва дишу! *(Сви га гледају забезекнуто.)* Збогом јазо! Збогом, господини моји! Збогом и ти, вузле једно вузласто! С богом остајте сви и не замјер'те на еглену.

Напомена

*Поглавица Земаљске владе за Босну и Херцеговину, Његова Преузвишеност, Господин барон Јохан фон Апел изгубио је, ваљда негдје у рату, једно око.